

BIBLIJSKI MOTIVI NA FRESKAMA U ĐAKOVAČKOJ KATEDRALI (10)

5. ISUSOVO KRŠTENJE (Ludwig Seitz, 1873.)

Posljednjom freskom u južnom kraku poprečne lađe započinje niz prizora iz Isusova javnog djelovanja. Svoje spasiteljsko djelo Isus započinje javnim starozavjetnim krštenjem. Nijedan od evanđelista nije propustio zabilježiti taj događaj.

Predlika sakramenta krsta

»Onih dana dođe Isus iz Nazareta galilejskoga i primi u Jordanu krštenje od Ivana«, zapisuje Marko (1,9). Krštenje, uronuće u vodu, bilo je kod Židova, kao i kod drugih religioznih zajednica, obredni čin (duhovnog) očišćenja i obnove. To što i Isus pristupa krštenju, premda je Sin Božji i nema grijeha, uklapa se u Božji spasenjski plan. U tom se događaju Bog upravo u Kristu na poseban način objavljuje. Zato evanđelist nastavlja: »I odmah, čim izađe iz vode, ugleda otvorena nebesa i Duha, poput goluba, gdje silazi na nj, a glas se zaori s nebesa: Ti si Sin moj, Ljubljeni! U tebi mi sva milina!« (Mk 1, 10-11). Prvobitno Isusovo krštenje nije model, slika, kršćanskog sakramenta krštenja, nego pripada cjelini njegova utjelovljenja. Tim

činom Isus, Božji Sin, očituje svoj naum: poniziti se i predati spasenju ljudskog roda. Podjednaki smisao ima i čin pranja nogu učenicima na Posljednjoj večeri. No gotovo usporedo, Isusovo krštenje povezuje se s prvim kršćanskim sakramentom, krstom, kojim - umjesto starozavjetnog židovskog obrezanja - svaki čovjek započinje nov savez s Bogom.

To je razlog da likovno uprizorenje Isusova krštenja nalazimo vrlo rano: na zidnim slikama u Kalistovim katakombama iz 2. stoljeća i reljefima na sarkofazima iz 3. do 5. stoljeća te mozaicima toga vremena. Na tim drevnim prizorima Krist stoji gol u jordanskoj bujici. Ponekad je, s obzirom na krstitelja Ivana, vrlo malen, simbolizirajući svu poniznost kojom je pri krštenju uzeo na se grijeh svijeta. Ivan u blagoslovnoj gesti pruža nad njim ruku. Nad prizorom lebdi golub, simbol Duha Svetoga, ponekad, podsjećajući na Noinu lađu, s maslinovom grančicom u kljunu. Božji glas, koji proglašava Isusovu mesijansku ulogu, predodčen je, tamo od 6. stoljeća, slikom Božje ruke koja se pokazuje iz oblaka (neba). Iz ruke nad Krista dolijeće golub, noseći gdjekad vijenac, znak Kristove pobjede i gospodstva. Tako je u motivu Isusova krštenja, slikom Božje ruke (Oca), goluba (Duha) i Isusa-krštenika (Sina), ujedno predodčena i vjerska istina o Presvetom Trojstvu. Spajaju se dva motiva: čin krštenja i objava Božja s nebesa. Od 12. stoljeća ruku zamjenjuje čovjekolika polufigura Boga Oca. Oko Očeve i Kristove glave je redovito križasta aureola (svetokrug), znak njihova božanskog dostojanstva.

U starokršćanskim prikazima nekada je rijeka Jordan personificirana na antikni način: kao muški bradati lik s trskom u ruci, u vodi ili na obali: primjerice u baptisteriju u Ravenni, iz 5. stoljeća. Od 6. stoljeća na slikama krštenja se pojavljuju anđeli koji se s obale klanjaju Kristu i pridržavaju mu odjeću. Uz anđele, s vremenom se pojavljuju i likovi Ivanovih učenika ili lokalni sveci i donatori. Ponekad na slikama nailazimo na Sunce i Mjesec, simbole kozmosa, koji iskazuju čast novom Gospodaru neba i zemlje. Od 14. stoljeća Ivan polijeva Isusa vodom po glavi iz posude ili školjke, što je ujedno svjedočanstvo o promijenjenom obredu krštenja, polijevanjem, a ne, kao u prvo vrijeme, uranjanjem. Ponekad su tu prikazani i prvi Isusovu učenici, koji su mu se, kako navodi evanđelist Ivan (Iv 1,35...) pridružili nakon krštenja. Oslanjajući se na evanđeoski zapis, Isus je prikazan kako je upravo izišao iz vode ili kako ponizno kleči pred Ivanom. Tijekom povijesti Crkve prizor se ponavlja u bezbroj varijanti. Najčešće ga susrećemo u baptisterijima i na krstionicama po župnim crkvama.

Katedralna freska

Kronološki, to je prva freska naslikana u katedrali. Kompozicija sadrži sve elemente duge ikonografske tradicije. Po tonovima i krajoliku vrlo je vedra. U težištu su, dakako, likovi Isusa i Ivana. Isus sklopljenih ruku stoji u prozirnoj vodi nevelika Jordana, a s kamene obale Ivan mu na glavu izljuje vodu iz posudice. Očita je slikareva nakana da u Isusu pokaže idealni ljudski lik: blag i produhovljen, smiren i pravilnih linija, svijetle i nježne puti. Ivan je, naprotiv, robustan, opaljen pustinjskim suncem, opor i odrješit, bujne tamne kose i brade. No svoj čin krštenja nad Isusom on izvodi gestom punom strahopoštovanja. Isus je oko bokova omotan bijelim ručnikom, Ivan zaogrnut tamno-ljubičastom haljinom koju je pritegnuo oko pojasa. Nad događajem lebdi golub, Duh Božji. Zanimljivo je da na slici nema antropomorfnog prikaza Očeve nazočnosti.

No zato je svjetlu na slici dana simbolička uloga. Najintenzivnije je oko Duha Svetoga. Zlatnim zrakama naglašava Božju nazočnost u cjelokupnom događaju. Otuda se razljuje obasjavajući Isusov lik. Zatim se odbija od jordske vode i u nijansama raspršuje po površini slike i pojedinim likovima. Upravo naglašena svjetlost na ovom motivu podsjeća na sakrament krštenja koji je duhovno prosvjetljenje čovjeka. Slijeva na slici, Isusu iza leđa, tri su mladolika anđela velikih krila. Dvojica kleče, a jedan stoji. Najbliži čuva Isusovu odjeću, a druga dvojica su pripravili veliki ručnik kojim će se krštenik otrti kad izađe iz vode. Detalj zapravo u prenesenom smislu govori o liturgijskoj đakonskoj službi kod podjeljivanja sakramenta krštenja. Mladi Ludwig Seitz nije propustio čak vrlo detaljno naslikati i odložene Isusove sandale. Zdesna, iza Ivanova lika, skupina je muškaraca, tek dio onih koji su se odazvali Ivanovu pozivu na pokoru i krštenje. Prvi je očito kršten neposredno prije Isusa. Sjeo je na kamen i briše se bijelim ubrusom. Za njim su dvojica koji se u čudu pitaju, što se to događa, a do njih je još jedan mladić, čiji se lik samo djelomično nazire. I, sasvim u pozadini, naziru se tri osobe u vrlo živom razgovoru. Dr. Ivan Rogić, opisujući fresku, zaključuje da je duhovna karakteristika slike pripravnost na Božju službu. Ona kulminira kako u Isusovu krajnje poniznom stavu, tako i u Ivanovu zanosu koji zahvaća prisutne anđele i ljude. Sve je to poziv i izazov pažljivom gledatelju.

Sudbina slike

Krajem Drugoga svjetskog rata, 1945. godine, kad su partizani »oslobađali« Đakovo, katedrala je pogođena s više topovskih granata. Jedna je udarila izvana u zid slike »Isusovo krštenje« i načinila veliku rupu upravo na mjestu gdje su na slici bili likovi triju anđela. To je poslije rata ubrzo zazidano, ali je pogled na praznu plohu, koja se pri ulaženju kroz južni portal prvo uočavala, djelovao vrlo neugodno. U oskudnom poratnom vremenu nije se moglo pomišljati na stručnu obnovu, nego su se biskup Stjepan Bäuerlein i dr. Ivan Rogić, kanonik i profesor, sjetili sestre Marijete Ocvirk (rođena 1907.), redovnice u đakovačkom samostanu sestara sv. Križa, koja je imala slikarskog talenta, ali nije bila školovani slikar. Primala je neke poduke od profesora u srednjoj školi, u Sloveniji. Zamoliše je, da pokuša rekonstruirati uništeni dio slike.

Sestra takav posao nije nikad prije radila, ali je u to vrijeme u Đakovu živio majstor ličilac Dragutin Vorgić, koji je kao mladić pomagao slikaru Seitzu kod slikanja katedrale. Kod njega je naučio miješati boje i dekoriranje. On se kasnije reklamira i u biskupijskom Glasniku (1934.-1937.) kao crkveni slikar i dekorater. Sada je on bio vrlo star, hrom i toliko slab da nije mogao na skelu. Dolje je pripravljaio boje, a sestra je, načinivši sebi prethodno skicu, na skelama slikala. To nije bila fresko-tehnika, a sestra se ne sjeća, kako je majstor Vorgić pripravljaio boje. Čini joj se, kaže, da su bile na bazi voska i da je gotovu sliku - kad se sasvim osuši - trebalo izglacati, da bolje izgleda. No, to nije učinjeno, jer su skele bilo ubrzo sklonjene. Sestra, koju sam sve to godine 1988. osobno pitao (bila je tada u Zagrebu, na Vrhovcu), ne sjeća se točno godine kada je to bilo. Bit će, reče, negdje poslije 1952. godine. Sama sestra ne smatra to svojim posebno vrijednim djelom. Čak je zbog rada doživljavala u svojoj sredini i neke neugodnosti. Učinila je što je mogla i znala. Inače je to vrijeme radila i slikala za mnoge župne »Betleheme«, pa i pozadinu Betlehema u katedrali zajedno s majstorom Vorgićem, i slične dekoracije za crkve i vjeronaučne prostore. Tako obnovljena slika stoji još i danas. No budući da je visoko, samo će pažljivi promatrač zapaziti da su anđeli načinjeni nevješto. No rad je, barem s obzirom na materijal, očito kvalitetan, jer je slika i danas u dobrom stanju.

Antun Jarm